

POVZETKI PREDAVANJ

Vlasta Mlakar –

Nabiralništvo kot najstarejša oblika zbirnega gospodarstva

Nabiralništvo kot prastara paleolitska oblika zbirnega gospodarstva pomeni preživljanje z nabiranjem rastlin in njihovih delov v naravi za prehranjevalne, zdravilne, gospodarske, magično-obredne in estetske namene, v novejšem času pa tudi za prodajo in rekreacijo. Najpomembnejši prostor nabiralništva pri Slovencih je gozd, kjer nabirajo užitne gozdne sadeže, razno jagodičevje, plodove grmov in dreves, gobe, zdravilne in drugače koristne rastline, nekoč je bilo razširjeno nabiranje stelje za živino, drevesne smole in drevesnih sokov, medtem ko so planinski pašniki in travniki prostor za nabiranje zdravilnih rastlin za rabo v ljudskem zdravilstvu. Ponekod so posamezne oblike nabiralništva dobile celo družbene razsežnosti in se razvile v obliko medsebojne pomoči in vzajemnega dela. Kar je najbolj zanimivo pa je dejstvo, da je nabiralništvo v kulturi Slovencev preživelo do današnjih dni.

dr. Tjaša Tolar –

Nabiranje in uporaba rastlin med koliščarji

Verjetno skoraj ni nikogar med nami, ki ne bi slišal za povest *Bobri* ali pa vsaj o prazgodovinskem človeku – koliščarju, ki je pred več kot 6.000 leti živel na območju današnjega, takrat ojezerenega, Ljubljanskega barja in si tik ob jezeru postavljaj lesene kolibe na kolih. Dokaj znano je, da lesene kole kot gradbene elemente prebivalci Ljubljanskega barja še danes uporabljajo pri gradnji hiš na močvirnih tleh. Nekoliko manj znano pa je izjemno koliščarsko znanje o rastlinskih materialih, ki se kaže pri arheobotaničnih raziskavah. In morda tudi to, kako mokra barjanska tla tovrstne ostanke izjemno dobro ohranjajo. Predavateljica predstavlja najnovejše rezultate koliščarskih praks, ki smo jih do danes že pozabili in jih s pomočjo njihovih ostankov v tleh skušamo ponovno odkriti. Bi se lahko iz njih česa naučili? Ali bi nam bili lahko v pomoč pri snovanju novih, ekološko-bioloških pripravkov in jedi, pa boste povedali vi.

Andreja Papež –

Užitne samonikle rastline za dopolnitev prehrane

Vključevanje divjih rastlin v prehrano je bilo v preteklosti pomemben vir hranil in postranskega zaslužka, v času kriz pa celo preživetja. V sedanjem času je predvsem del zdravega življenjskega sloga, saj z njim poskrbimo za preživljanje časa in gibanje v naravi, sprostitev ter obogatitev prehrane. Divje rastline lahko uporabimo za najrazličnejše jedi – solate, juhe, prikuhe, pijače, sladice, krušne izdelke in še kaj. Na predavanju bomo dobili številne ideje za uporabo divjih rastlin v kulinariki, prav tako pa bodo predstavljene nekatere rastline in njihovi

deli, ki jih uporabljamo v maju in juniju. Kot zelenjavo si lahko takrat privoščimo poletne plevele, kot sta ščir in bela metlika. To je tudi čas užitnega in okrasnega cvetja, npr. črnega bezga, robinije, lipe, ivanjščic in kozjih brad. Dozorijo prvi sadni plodovi, kot so jagode in borovnice, pa tudi plodovi drugih rastlinskih vrst, na primer divje rastoče kumine.

Miran Čebašek –

Pridobivanje in uporaba brezove vode

Ljudje so se pridobivanja drevesnih sokov lotili že v pradavnini. Brezov sok je prvi opisal arabski popotnik Ahmed ibn Fadlan leta 921 na potovanju po povolški Bolgariji, njegova priljubljenost pa se je nadaljevala še ves srednji in novi vek. Na Slovenskem je bilo v pomladnem času, ko so drevesni sokovi mezeli, razširjeno nabiranje brezove vode, ki so jo pridobivali z vrtanjem v drevesno deblo. Sladek drevesni sok so uživali kot zdravilno pijačo, saj je veljalo splošno prepričanje, da ti očisti kri, te okrepi in 'zagvišn pocajta'. Brezovo vodo so uživali zoper zlatenico, bolezní sečil, skorbut, proti kožnim tegobam ter vodenici. Najbolj čislana zdravilna moč brezove vode, potrjena tudi v sodobni farmaciji, pa je tista, ki zdravi lasišče, odpravlja izpadanje las, plešavost in prhljaj. Zdravilna breza, lepa, vitka, bela, s prefinjenimi listi trepetajočimi v vetru, je vilinsko drevo, ki toči solze in ljudem prinaša veselje in zdravje. Sedeti pod brezo, kjer lahko odložimo bremena in sprejemamo darove v nežnem miru, pa je obilje brez primere.

Andrej Piltaver –

Gobe in gobarstvo v Sloveniji

Človek naj bi bil najprej nabiralec, nato lovec in šele nato poljedelec. Vendar je imel do gob strahospoštovanje, saj je med njimi mnogo strupenih, celo pogubnih vrst. Njihova uporaba je bila zavita v tančico skrivnosti, ki so jo poznali le vrači in čarovniki. Ščasoma je spoznal peščico užitnih vrst, znanje se je prenašalo z ustnim izročilom iz roda v rod, razširjeno pa je bilo povečini med revnejšim kmečkim prebivalstvom. Znanje o uporabnosti gob in gobarstvo se je pričelo na Slovenskem širiti šele s prvo gobarsko knjigo (Ante Beg, 1923). Gobe so si postopoma utrle pot tudi na jedilnike meščanskih družin, nabiranje pa je bilo še vedno v domeni kmečkega prebivalstva, ki si je s prodajo gob pomagalo krpati družinski proračun. Povojna industrializacija in vsesplošni razvoj sta ljudi iz podeželja pripeljala v mesta, pojavil se je prosti čas, ki ga na kmetih niso poznali. Ustanovljena so bila prva gobarska društva, ki so promovirala spoznavanje in nabiranje užitnih gob za prehrano. Ob vse večjem razmahu avtomobilizma se je povečala mobilnost nabiralcev, kar je ob dostopnosti slovenskih gozdov pripeljalo do pojava masovnega nabiralništva in ropanja gozdov, kar pa ima škodljive posledice za naravo.

Marija Imperl –

Gozdni sadeži – vrnitev h koreninam

Slovenijo zaradi izjemne poraščenosti z gozdovi imenujejo tudi zelena pljuča Evrope, a se vloga gozdov v življenju prebivalstva po tisočletjih tesne prepletenosti, celo odvisnosti, hitro zmanjšuje. V sodobnem času nimamo več časa za nabiranje plodov, kaj šele za pripravo jedi iz le-teh. Čeprav so gozdni sadeži v življenju naših prednikov vedno igrali pomembno vlogo, pa mlade generacije komajda še ločijo maline od robid. Z izvedbo projekta smo želeli gozd približati človeku, še posebej trajnostne načine izkoriščanja. Projekt je bil namenjen odkrivanju bogastva gozdnih sadežev na posavskem območju in osveščanju prebivalcev o pomenu gozdnih sadežev za ohranitev gozdnega ekosistema. Z izvedbo različnih aktivnosti smo želeli sprožiti impulze za miselni zasuk v smeri postopnega vračanja človeka nazaj k naravi in spodbuditi prebivalce k povečani uporabi gozdnih sadežev, hkrati pa povečati zavest o pomenu trajnostnega izkoriščanja gozdov in narave.

Simon Perko –

Rastlinska barvila in njih raba v barvarstvu, usnjarstvu in slikarstvu

K nabiralništvu spada tudi nabiranje rastlin in njihovih delov za pridobivanje barvil. Tokrat bodo predstavljena rastlinska barvila, ki so se v preteklosti uporabljala za barvanje tekstila, usnja, pergamenta, kosti, lesa in drugih naravnih materialov ter kot barvila v miniaturnem slikarstvu in umetnosti. Poleg rastlinskih vrst, ki so jih kot barvila uporabljali v mediteranskem in zahodnoevropskem prostoru od časov antike do renesanse, bo predavanje podprto tudi z izborom receptur, ki so črpane iz starih tehnoloških spisov in traktatov srednjeveških in renesančnih rokopisov ter starih tiskov. V sosledju bo avtor obravnaval recepture s področja nabiralništva, nato barvarsko obrt z naborom barvil rastlinskega in živalskega izvora za barvanje tekstila ter za strojenje in barvanje usnja, na koncu pa bo predstavil pripravo črnih, barvnih tint in pigmentov, ki so jih uporabljali za pisanje, v miniaturnem slikarstvu in splošno v umetnosti.

dr. Janko Rode –

Nabiralniški bonton – nabiranje ali plenjenje

Zgodba o silfionu, eni najbolj iskanih začimb in zdravilnih rastlin antične dobe, nas uči, da lahko nebrzdani človekov pohlep po določeni dobrini iz narave povzroči veliko škodo, ki se lahko konča tudi z izumrtjem rastlinske vrste. Prekomerna uporaba naravnih virov je v zgodovini povzročila celo propad civilizacij. Tudi v današnji nabiralniški praksi najdemo primere prekomernega nabiranja in njihove negativne posledice. Kakšen je pravilen oziroma pravičen odnos do dobrin v naravi? Z aktivnim pristopom, poznavanjem in upoštevanjem življenjskega cikla rastlin in okolja, etični nabiralci zagotovijo, da dobrine, ki jih nabirajo, ne propadejo. V zadnjem času pa se pri nabiranju v naravi vse bolj

kaže tudi potreba po zagotavljanju neoporečnosti nabranih dobrin, saj onesnaževanje seže dlje, kot si mislimo. Nabiralniški bonton za vsakdanjo rabo povzema večino pomembnih vidikov trajnostnega in varnega nabiranja v naravi. Razvili smo ga na primeru nabiranja zelišč, vendar je dovolj splošen, da lahko vseh deset zapovedi velja tudi za druge dobrine, ki jih nabiramo v naravi, ne glede ali nabiramo ljubiteljsko ali komercialno.